

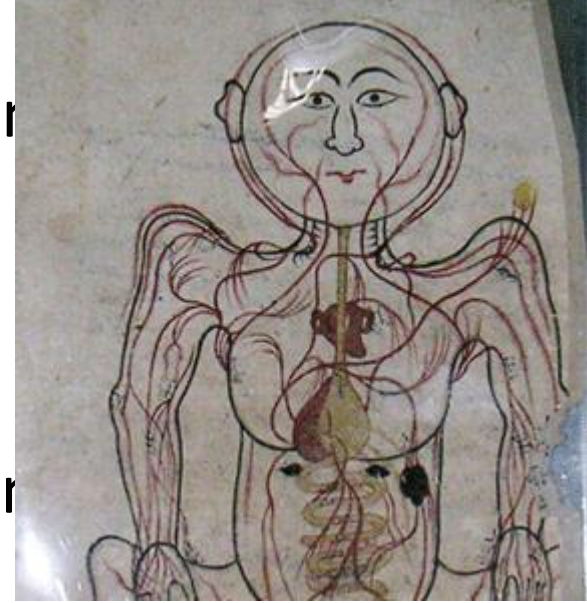
Osmanlı'da Sağlık Hizmetleri

Osmanlı İmparatorluğu 17 YY Sağlık Hizmetleri

- Osmanlı imparatorluğunun duraklama dönemidir.
- Bu dönemde Avrupa'da aydınlanma dönemi yaşanmaktadır.
- Osmanlı tıbbında İspanya ve İtalya'dan gelen hekimlerin etkisi görülmektedir.

17. YY Sağlık Kuruluşları

- Sultanahmet Darüşşifası (1617): Sultan 1. Ahmet tarafından yaptırılmıştır.
- Bu dönemin hekimleri:
- şirvanlı şemsettin İtaki: modern anatominin kurucusu olan Versalius'un "Fabrica" adlı eserinden yararlanarak tek isimli bir anatomi kitabı yazmıştır (**Teřhir-i Ebdan**)

- Sağlık hizmetlerinin kitlelere yaygınlaştırılması 19. yy'nin sonlarına doğru gerçekleşmeye başlamıştır.
- Sağlık hizmetlerinin devletlerin asli görevi olarak sayılmaya başladığı bu dönemde saray ve ordu ile sınırlı olan sağlık hizmetlerinin kitlelere yaygınlaştırılması için ilk adımlar atılmıştır.
- Hekim Başı kurumu kaldırılarak tüm yetkileri 'Tıbbiye Nezareti'ne' devredilmiştir.

Hekimbaşı Emir ÇELEBİ (?-1638)

- Anadolu'da yetişmiş bir hekimdir.
- 1. Sultan Mustafa, 1. Osman ve 4. Murad zamanında hekimlik yapmıştır.
- *Enmuzec al-Tıp* Adlı eserinde deontoloji ve anatomi konularını yazmıştır.

Ayaşlı Şaban Şifa-i (?-1705)

- Hekim, tarihçi ve şairdir.
- *Tedbirü'l Mevlud* adlı eserinde ayrıntılı olarak embriyoloji ve pediatri konularına yer vermiştir.
- *Şifaiyye-fi't Tıb* adlı eserinde droglar ve antidotlardan söz etmiştir.

Geliş Tarihi: 05.05.2014 / Kabul Tarihi: 01.08.2014

Ayaşlı Şair ve Hekim Şa'bân Şifâ'i'nin Eseri *Tedbirü'l-Mevlûd*'da Makrosefali ve Hidrosefali Üzerine

*On Macrocephaly and Hydrocephaly in Tadbir al-Mawlud by Poet and
Physician Şa'bân Şifâ'î from Ayaş*

Ahmet ACIDUMAN

Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

Yazışma Adresi: Ahmet ACIDUMAN / E-posta: aciduman@medicine.ankara.edu.tr; ahmetaciduman@yahoo.com

ÖZ

AMAÇ: Çocuk sağlığı ve hastalıkları üzerine Osmanlı İmparatorluğu'nda yazılmış ilk eser olarak kabul edilen *Tedbirü'l-mevlûd*'da yer alan makrosefali ve hidrosefali üzerine yazılmış bölümlerin değerlendirilmesi.

YÖNTEM ve GEREÇ: *Tedbirü'l-mevlûd*'un İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Mihrîşah Sultan Koleksiyonu, No: 344'de bulunan ve yazının eliyle yazılmış olan nüshası ile Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi, No: 36106'da bulunan nüshası incelenmiştir. Adı geçen bölümlerin Türkçe abeceye çevri yazılan yapılmış; sonra bu bölümler çağdaş Türkçeye çevirilerek, değerlendirilmiştir.

BULGULAR: *Tedbirü'l-mevlûd*'un altıncı bölümü çocuk hastalıkları üzerine olup, adı geçen bölüm baş hastalıkları ile başlamaktadır. Yazının konusunu oluşturan "izamû'r-re's [kafa büyüklüğü]" ve "el-mâ' fi dâhili'l-kıhfi ve hâricihi [kafatasının içindeki ve dışındaki su]" adlı makrosefali ve hidrosefali ile ilgili iki bölüm de baş hastalıkları içerisinde ele alınmıştır.

SONUÇ: Şa'bân Şifâ'i'nin *Tedbirü'l-mevlûd*'da makrosefali ve hidrosefali üzerine yazdıkları, İslâm Coğrafyası'nda öncüllerinin yazdıklarından farklılık göstermemekle birlikte, adı geçen konuları Türkçe ve ayrıntılı bir şekilde ele alan nadir eserlerden biri olması *Tedbirü'l-mevlûd*'u tıp tarihimizde oldukça ayrıcalıklı bir konuma yerleştirmektedir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Şa'bân Şifâ'i, *Tedbirü'l-mevlûd*, Makrosefali, Hidrosefali, Tıp tarihi, Türk tıp tarihi

18 yy Osmanlı Tıbbı

- Osmanlı bu yüzyılda İspanya, Portekiz, Hollanda ve İngiltere'nin deniz ticaret yollarına hakim olması nedeniyle maddi bir zarara uğramıştır.
- Ekonomik yetersizlikler nedeniyle bu dönemde sağlık hizmetlerinde bir yenilik olmamıştır.

18 yy da ünlü hekimler

- **Süleyman efendi** (?-1716): saray hekimidir. Eczacılık ile ilgili çalışmaları vardır
- **Hekimbaşı Hasan Efendi** (?-1734): farmakoloji içerikli kitaplar yazmıştır.

19 yy da sağlık

- Osmanlının modern eğitim yöntemlerini benimseme eğilimi 18 yy'da başlamıştır.
- Sultan 2. Mahmut 14 Mart 1827'de Tıphane ve Cerrahane-i Amire kurulmuştur.

14 Mart Tıp Bayramı

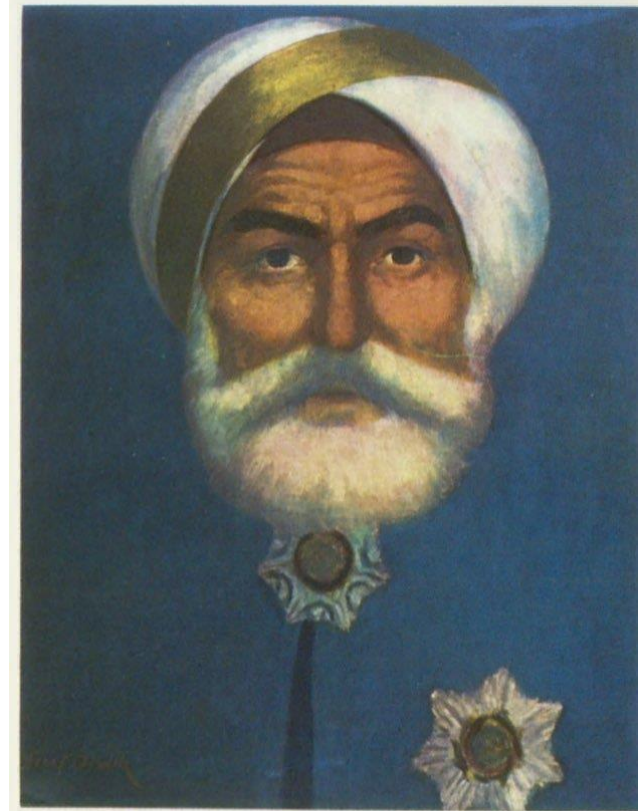
- Hekimbaşı Mustafa Behçet'in önerisiyle ilk cerrahhanenin, Şehzadebaşı'daki Tulumbacıbaşı Konağı'nda Tıphane-i Amire ve Cerrahhane-i Amire adıyla kurulmuştur.
- Türkiye'de *modern tıp eğitiminin başladığı gün* olarak kabul edilir.
- Okulun kuruluş günü olan 14 Mart, "Tıp Bayramı" olarak kutlanmaktadır.

19 yy'ın Ünlü Hekimleri

- **Hekimbaşı Mustafa Behçet Efendi** (1774-1834): İstanbullu olup eğitimini İtalya'da tamamlamıştır.
- Avrupa modelinde bir tıp okulu olarak Mekteb-i Tıbbiye Şahane'nin kurulmasına öncülük etmiştir.
- Karantina teşkilatının kurulmasına öncülük etmiştir.

Hekimbaşı Abdülhak Molla (1786- 1854)

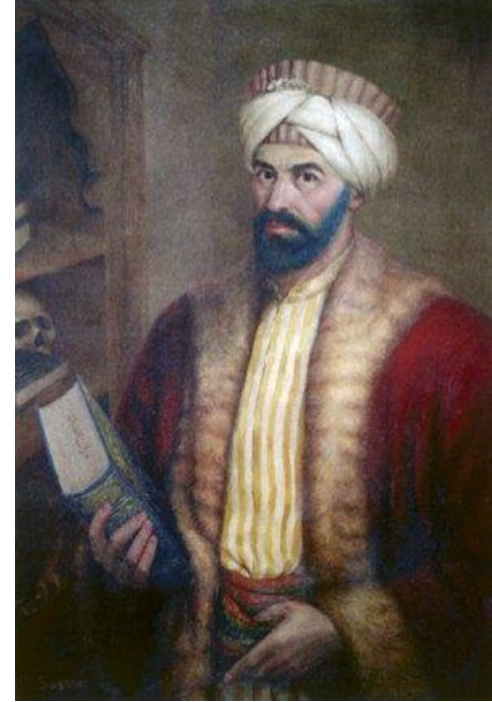
- Mustafa Behçet Efendinin kardeşidir.
- İtalya'da eğitim görmüştür.
- Başhekimlik ve Tıbbiye-i Şahane'de başhocalık yapmıştır.

Şekil: 1- Hekimbaşı Abdülhak Molla (1786-1853)
(Şeref Akdik'in eseri olan bu tablonun aslı İstanbul Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı Koleksiyonundadır.)

Hekim Şanizade Mehmet Ataulhan Efendi (1771-1826)

- Bu yüzyılda Osmanlının yetiştirdiği en önemli bilim insanlarından biridir.
- 16 yy'dan itibaren bilimdeki gelişmeleri Osmanlıdaki meslekdaşlarına aktarma gayreti içinde olmuştur.
- Tarih ve matematik ile de ilgilenmiştir.
- Önemli eserler yazmıştır.

1838'de itibaren İstanbul'da bir çok hastane açılmıştır.

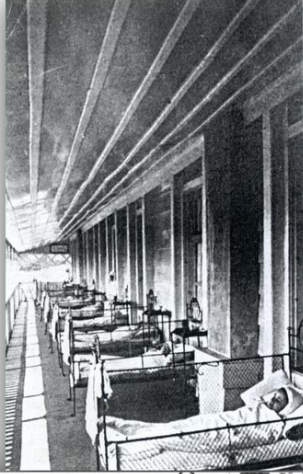
- İstanbul Deniz Hastanesi 1838
- Haydarpaşa Askeri hastanesi 1845
- Gümüşsuyu Askeri Hastanesi 1846
- Gülhane Askeri Hastanesi 1845
- Zeynep Kamil Hastanesi 1862
- Vakıf Gureba Hastanesi 1845
- Şişli Etfal Hastanesi 1899
- Cerrahpaşa Hastanesi

- Türkiye'de, 1898 tarihinde açılmış olan Gülhane Askeri Hastanesi, tertipli ve düzenli olarak kurulmuş ilk modern hastaneyi oluşturmuştur.

Haydarpaşa Askeri Hastanesi

Hamidiye Etfal Hastanesi, çocuk sanatoryumu bölümünün açılışı.

Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane

Cumhuriyet Dönemi

- Sağlık Bakanlığı, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) açılışı ile birlikte 3 Mayıs 1920 tarihinde yürürlüğe giren 3 sayılı Kanun ile kurulmuştur

